

Van je familie moet je het maar hebben!

De invloed van de kwaliteit van de relaties binnen het
gezin op probleemgedrag van jonge adolescenten

Bachelorthesis Pedagogiek

Code: 200600042

Anneriek Beekhof	3452670
Britta te Nijenhuis	3250555
Zinzi Vink	3479242
Joyce Bruggeman	3462331

Groep 3

Onderzoekscoördinator: Dr. Ellen Reitz

21-06-2010

Abstract

Objective: The purpose of this cross-sectional study was to examine the influence of the quality of the parent-child and sibling relationship on problem behavior of young adolescents.

Method: A total of 574 students between ten and fourteen years old participated. They were asked to fill out questionnaires about the quality of their relationships with their parents and sibling and to report on their (problem)behavior.

Results: A parent-child relationship characterized by a lack of support and negative interaction seemed to have an effect on internalizing problem behavior. Support from the mother was linked to more internalizing problem behavior. Parental support showed no relation with externalizing problem behavior, but negative interaction did. A sibling relationship characterized by conflict was related to both internalizing and externalizing problem behaviors. The factor Warmth and Closeness in the sibling relationship was not related to problem behavior. **Conclusion:** The main conclusion is that there is a connection between the family relationships and both internalizing and externalizing problem behavior. The quality of the parent-child and the sibling relationships explain together 22.8% of the variance in internalizing and 30.8% in externalizing problem behavior. It seems like the negative aspects of family relationships have the most effect on externalizing problem behavior.

Key words: parent-child relationship, sibling relationship, quality, internalizing/externalizing problem behavior.

Theoretische inleiding

Dit onderzoek richt zich op de invloed van de kwaliteit van de relaties binnen het gezin op probleemgedrag van jonge adolescenten. Er wordt onderscheid gemaakt in de invloed van de ouder-kind relatie en de sibling relatie op internaliserend en externaliserend probleemgedrag. De ouder-kind relatie is een wederzijdse relatie tussen ouder en kind die gebaseerd is op de mate waarin beide partijen zich geliefd, verzorgd en gehecht voelen (Boutelle, Eisenberg, Gregory, & Neumark-Sztainer, 2009). De sibling relatie is de relatie tussen broer(s) en zus(sen) die gemeenschappelijke ouders hebben en in de meeste gevallen genetisch gerelateerd zijn (Natsuaki, Ge, & Reiss, 2009). Externaliserende problematiek wordt gekarakteriseerd door een gebrek aan controle en hyperactieve of agressieve symptomatologie. Internaliserende problematiek bevat meer passief gedrag waaronder teruggetrokken gedrag, angst, depressie en somatische klachten (Marchand, Schedler, &

Wagstaff, 2004).

De vraagstelling luidt: *Heeft de kwaliteit van de relatie met ouders en/of met siblings invloed op probleemgedrag van jonge adolescenten?* Deze vraagstelling bestaat uit meerdere onderzoeksvragen die in onderstaande paragrafen worden uitgewerkt.

Kwaliteit ouder-kind relatie in relatie tot probleemgedrag

Ouder-kind relatie

Onderzoeken naar risico- en beschermende factoren, alsmede de hechtingstheorie van Bowlby, suggereren dat ouders een sleutelrol spelen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van adolescenten (Boutelle et al., 2009). De hechtingstheorie focust zich op de ouder-kind relatie in de vroege kindertijd (Marchand et al., 2004; Muris, Meesters, Merckelbach, & Hülsenbeck, 2000). Gehechtheid wordt gedefinieerd als een langdurige, affectieve band van een aanzienlijke intensiteit. Hoewel gehechtheid het meest waarneembaar is in de vroege kindertijd, blijft het tijdens de hele levensloop van invloed, vooral in tijden van stress en belangrijke veranderingen. Vanwege de mogelijke aanwezigheid van een groot aantal stressvolle veranderingen tijdens de adolescentie is hechting aan ouders tijdens deze periode erg relevant (Buist, Deković, Meeus, & Van Aken, 2004). De kwaliteit van de ouder-kind relatie wordt met name toegeschreven aan de kwaliteit van de interactie (Duncan, Coatsworth, & Greenberg, 2009). Onveilige ouder-kind relaties zijn predictoren voor het ontwikkelen van probleemgedrag (Muris et al., 2000). Deze onveilige relaties worden mede veroorzaakt door ouderlijke afwijzing die wordt getypeerd door drie kenmerken: (a) teruggetrokken gedrag, zoals onbetrokkenheid bij het kind en gebrek aan emotionele steun; (b) vijandelijkheid, zoals kritiek, straf en conflict in die mate dat het wijst op gebrek aan ouderlijke acceptatie; en (c) gebrek aan warmte, zoals onplezierige interacties en een negatieve waardering van het kind (McLeod, Wood, & Weisz, 2007).

Internaliserend probleemgedrag

Uit onderzoek is gebleken dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie van invloed is op internaliserend probleemgedrag van adolescenten (Buist et al., 2004; Manders, Scholte, Janssens, & De Bruyn, 2006). De kwaliteit van de gehechtheid aan ouders correleert negatief met het internaliserende probleemgedrag van de adolescent (Buist et al., 2004). Zo doet een hoge kwaliteit van de ouder-kind relatie angstige en depressieve symptomen bij adolescenten afnemen (Ackard, Neumark-Sztainer, Story, & Perry, 2006; Boutelle et al., 2009). Andersom geldt dat adolescenten die een lage kwaliteit van gehechtheid aan hun ouders rapporteren een

hogere mate van angst en depressie hebben (Laible, Carlo, & Raffaelli, 2000). Volgens Brumariu en Kerns (2010) tonen veel onderzoeken aan dat veilige hechting aan ouders gerelateerd is aan minder angst in de adolescentie. Dit komt overeen met de bevindingen van Brown en Whiteside (2008) en Muris en collega's (2000) die in hun onderzoek concludeerden dat adolescenten die zichzelf als onveilig gehecht classificeren, meer angst hebben dan adolescenten die zichzelf classificeren als veilig gehecht. Daarnaast is aangetoond dat ouderlijke afwijzing, gekenmerkt door negatieve interactie en gebrek aan steun, een positieve relatie heeft met angst bij adolescenten (Brumariu & Kerns, 2010; McLeod, Wood en Weisz, 2007; Moore, Whaley en Sigman, 2004). Tegelijkertijd heeft ouderlijke acceptatie een negatieve relatie met angst in de adolescentie (Wood, McLeod, Sigman, Hwang, & Chu, 2003). Ouderlijke afwijzing is naast angst ook positief gerelateerd aan depressie (McLeod, Weisz, & Wood, 2007). Ouder-kind conflicten (Hammen, Brennan, & Shih, 2004) en gebrek aan ouderlijke steun (Aydin & Oztutuncy, 2001; Stice, Ragan, & Randall, 2004) vormen risicofactoren voor het ontwikkelen van depressieve symptomen bij adolescenten.

Dit bovenstaande leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *Heeft de kwaliteit van de relatie met ouders invloed op internaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?* De hypothese hierbij luidt dat een ouder-kind relatie, gekenmerkt door negatieve interactie en gebrek aan steun, de kans op internaliserend probleemgedrag vergroot.

Externaliserend probleemgedrag

Ook bij externaliserend probleemgedrag speelt de kwaliteit van de ouder-kind relatie een rol. Meerdere onderzoeken tonen aan dat er een negatief verband bestaat (Fite, Colder, Lochman, & Wells, 2006; Knoester, 2003; Lifford, Harold, & Thapar, 2008; Richmond & Stocker, 2006; Spoth, Neppel, Goldberg-Lillehoj, Jung, & Ramisetty-Mikler, 2006; Spoth, Redmond, Shin, & Huck, 1999; Treutler & Ekins, 2003). De kwaliteit van de ouder-kind relatie heeft al op jonge leeftijd effect op het ontwikkelen van probleemgedrag (McCarty, Zimmerman, Diguisepe, & Christakis, 2005; Olson, Bates, Sandy, & Lanthier, 2000). Risicofactoren die voortkomen uit een lage kwaliteit van de ouder-kind relatie tijdens de peutersjeden kunnen tot externaliserend probleemgedrag in de adolescentie leiden (Fite et al., 2006; Olson et al., 2000). De beste voorspeller voor probleemgedrag is volgens dit onderzoek de afwezigheid van de dimensie 'positieve betrokkenheid' van ouders, hiermee wordt het uitstralen van warmte en affectie bedoeld. De dimensie 'beperkende interactie' blijkt een minder sterke voorspeller te zijn, maar moeders' perceptie van de ouder-kind relatie (een variabele van beperkende interactie) speelt wel degelijk een grote rol. Dit heeft te maken met

de wederkerigheid van de ouder-kind relatie (Olson et al., 2000). Granic en Lamey (2002) tonen aan dat wanneer ouders onvoorspelbaar en onverschillig reageren op het ongehoorzame gedrag van hun kind, dit tot agressief gedrag kan leiden. Ook wanneer ouders weinig warmte uitstralen en afwijzend of juist overbeschermend gedrag vertonen tegenover hun kind, hebben deze kinderen een grotere kans om externaliserend probleemgedrag te ontwikkelen (McCarty et al., 2005; Muris, Meesters, & Van den Berg, 2003).

Dit bovenstaande leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *Heeft de kwaliteit van de relatie met ouders invloed op externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?* De hypothese hierbij luidt dat een ouder-kind relatie, die gekenmerkt wordt door weinig warmte en steun en negatieve interactie, de kans op externaliserend probleemgedrag vergroot.

Kwaliteit sibling relatie in relatie tot probleemgedrag

Sibling relatie

Naast de relatie met de ouders, is de relatie van een kind met zijn sibling(s) van grote invloed op de sociale en emotionele ontwikkeling van het kind (Cole & Kerns, 2001). Een kind brengt op jonge leeftijd veel tijd door met zijn sibling(s) en door interacties leert het sociale vaardigheden, zoals het omgaan met conflicten, samenwerken en het ontwikkelen van empathie (Aguilar, O'Brien, August, Aoun, & Hektner, 2001; Fagan & Najman, 2003; Modry-Mandell, Gamble, & Taylor, 2006). Een sibling relatie die gekenmerkt wordt door warmte, wederzijds respect en steun zorgt voor een verhoogd zelfvertrouwen (Oliva & Arranz, 2005), minder gevoelens van eenzaamheid (Milevsky, 2004), hechtere vriendschapsrelaties met leeftijdsgenoten (Yeh & Lempers, 2002) en is een protectieve factor tegen stressvolle levenservaringen (Gass, Jenkins, & Dunn, 2007; Milevsky & Levitt, 2005). Een relatie met veel conflicten tussen siblings kan een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van een kind (Criss & Shaw, 2005; Karos, Howe, & Aquan-Assee, 2007). Conflict biedt enerzijds de mogelijkheden om te leren onderhandelen en tot het reguleren van eigen gedrag en emoties (Recchia & Howe, 2009), anderzijds kan het leiden tot probleemgedrag en is het tekenend voor latere sociale verstandhoudingen (Garcia, Shaw, Winslow, & Yaggi, 2000).

Internaliserend probleemgedrag

De structuur van sibling relaties lijkt weinig invloed te hebben op het internaliserende probleemgedrag van een jonge adolescent, maar de kwaliteit van de relatie des te meer (Yuan, 2009). In de adolescentie streven jongeren autonomie na en ontwikkelen zij hun eigen

identiteit. Hoewel siblings in deze periode minder tijd met elkaar doorbrengen, blijven zij belangrijke rolmodellen voor elkaar (Branje, Van Lieshout, Van Aken, & Haselager, 2004). Siblings modelleren elkaars gedrag, dit kan zowel een positieve als een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag (Oliva & Arranz, 2005). Onderzoek laat zien dat sibling relaties die in de adolescentie gekenmerkt worden door meer conflict en minder warmte, gerelateerd zijn aan het ontwikkelen van depressieve gevoelens (Compton, Snyder, Schrepfeman, Bank & Shortt, 2003; Kim, McHale, Crouter, & Osgood, 2007; Richmond, Stocker, & Rienks, 2005). Fox, Barret en Shortt (2002) vinden in hun onderzoek dat interacties van siblings, die gekenmerkt worden door meer conflict en controle en minder warmte, ook een rol spelen bij de ontwikkeling van angststoornissen. Met name het conflictvolle aspect binnen de sibling relatie lijkt ervoor te zorgen dat kinderen gevoelens van depressie en angst ontwikkelen. Volgens Stocker, Burwell en Briggs (2002) komt dit doordat een conflictueuze sibling relatie kan zorgen voor een negatieve attributiestijl en onderzoek heeft uitgewezen dat dit een risico factor is voor het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag.

Dit bovenstaande leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *Heeft de kwaliteit van de relatie met siblings invloed op internaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?* De hypothese hierbij luidt dat een sibling relatie die met name gekenmerkt wordt door veel conflicten de kans op internaliserend probleemgedrag vergroot.

Externaliserend probleemgedrag

Eveneens is er onderzoek gedaan naar de invloed van de sibling relatie op externaliserend probleemgedrag. De kans dat adolescenten externaliserend gedrag en aanpassingsproblemen laten zien, hangt volgens onderzoekers samen met aspecten zoals conflict, jaloezie, negativiteit, vijandigheid, weinig warmte en de mate waarin siblings zich samenspannen binnen de sibling relatie (Bullock & Dishion, 2002; Kim, Hetherington, & Reiss, 1999; Wichers, Van Os, Danckaerts, Van Gestel, Derom, & Vlietinck, 2001). Een hogere mate van conflict en een lagere mate van warmte houdt verband met sociaal agressieve gedragingen met leeftijdsgenoten, een beperkt sociaal netwerk en probleemgedrag op school (Stormshak, Bellanti, & Bierman, 1996). Het onderzoek van Stocker en collega's (2002) waarbij gecorrigeerd wordt voor geweldadige ouder-kind relaties, huwelijksproblemen en vroegere aanpassingsproblematiek vult dit aan en vindt eveneens een unieke invloed van siblings op het ontstaan van delinquent gedrag. Dit onderzoek beschrijft dat het observeren en imiteren van conflicten tussen siblings het primaire ontwikkelingsmechanisme is van externaliserend

gedrag. Slomkowski, Rende, Conger, Simons en Conger (2001) sluiten aan op deze theorie en benaderen de invloed van siblings middels twee modellen. De eerste is het 'siblings as key pathogens', waar siblings het model zijn in het manipuleren en praktiseren van dwangmatige interacties. Dit lijkt meer voor te komen onder zussen waar sprake is van weinig onderlinge warmte en veel vijandigheid en vindt vooral plaats in de vroege adolescentie. Het tweede model is het 'partners in crime', wat voornamelijk onder broers voorkomt, die met een hoge mate van onderlinge warmte, steun én vijandigheid samen delinquente plannen smeden. Verder blijkt dat de interactiestijl van een oudere broer of zus grote invloed heeft op latere uiting van delinquentie voor de jongere broer of zus, waar de theorie van het sociaal en observatieleren van Bandura aan ten grondslag ligt (Boisvert & Wright, 2008; Whiteman, McHale, & Crouter, 2007).

Dit bovenstaande leidt tot de volgende onderzoeksvraag: *Heeft de kwaliteit van de relatie met siblings invloed op externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?* De hypothese hierbij luidt dat sibling relaties, die gekenmerkt worden door conflict en vijandigheid, de kans op externaliserend probleemgedrag vergroot.

Methode

Steekproef en procedure

Aan het huidige onderzoek hebben in totaal 574 leerlingen meegedaan, waarvan de gegevens van 335 leerlingen uit groep 8 van de basisschool en 239 leerlingen uit de eerste klas van het voortgezet onderwijs zijn gebruikt. De leeftijd van de kinderen lag tussen de 10 en 14 jaar ($M = 12$, $SD = 0.76$). Van de gebruikte steekproef was 49.3% van het mannelijke en 50.5% van het vrouwelijke geslacht. In totaal woonden 79.1% van de leerlingen het grootste gedeelte van de tijd bij vader en moeder, 0.7% alleen met vader, 8.5% alleen met moeder en 4.7% de halve tijd bij moeder en de halve tijd bij vader. In totaal waren 7.3% van de leerlingen enig kind en 90.6% van de leerlingen hadden broers en/of zussen. Het gemiddelde aantal siblings was 1.61 met een standaarddeviatie van 1.13.

De wervingsprocedure bestond uit twee fasen. In de eerste fase kregen zowel basisscholen als middelbare scholen een introductiebrief toegestuurd waarin ze werden geïnformeerd over het cross-sectionele onderzoek en werden uitgenodigd tot deelname. Na een paar dagen werd per telefoon contact opgenomen met deze scholen. In totaal hebben 11 basisscholen en 8 middelbare scholen verspreid over 16 gemeenten in Nederland toestemming gegeven. In de tweede fase van de wervingsprocedure werden de groepen 8 van de basisschool en de eerste

klassen van het voortgezet onderwijs willekeurig geselecteerd door de scholen zelf. De ouders van de leerlingen uit deze klassen kregen via hun kind een brief waarin ze de mogelijkheid hadden om hen niet te laten deelnemen aan het onderzoek. Nadat toestemming was verkregen, werd met elke school een afspraak gemaakt voor de dataverzameling. De dataverzameling vond klassikaal plaats en bestond uit een tweedelige vragenlijst, waarbij de afname van elk deel ongeveer 50 minuten in beslag nam. De leerlingen vulden de vragenlijst afzonderlijk van elkaar in onder begeleiding van de onderzoeksassistenten.

Meetinstrumenten

Kwaliteit ouder-kind relatie: De Network of Relationship Inventory (NRI; Furman & Buhrmester, 1985, 1992) is gebruikt om de kwaliteit van de ouder-kind relatie te meten. De NRI is ontworpen om de affectieve kwaliteit van de relatie met vader en moeder te meten door in te gaan op de positieve en negatieve aspecten van de ouder-kind relatie. De NRI maakt voor de antwoorden gebruik van een vijfpunts Likertschaal (van 1 = weinig of niet, tot 5 = meer kan niet) en heeft twee factoren. De factor Steun heeft zes items (bv. 'Hoeveel geeft je vader/moeder echt om je?') en gaat na in welke mate de kwaliteit van de ouder-kind relatie positief van aard is. De factor Negatieve interactie heeft ook zes items (bv. 'Hoeveel werken jij en je vader/moeder op elkaars zenuwen?') en meet de negatieve kwaliteit van de ouder-kind relatie. In het huidige onderzoek zijn de factoren Steun en Negatieve interactie apart voor vader en moeder gemeten. De betrouwbaarheid (Cronbach's alfa) van de NRI bleek goed; .80 voor de subschaal Steun moeder, .79 voor de subschaal Steun vader, .89 voor de subschaal Negatieve interactie moeder en .90 voor de subschaal Negatieve interactie vader.

Kwaliteit sibling relatie: De kwaliteit van de sibling relatie werd gemeten door de Sibling Relationship Questionnaire-Short version (SRQ-S; Buhrmester & Furman, 1990). De SRQ-S, die de kwaliteit van de relatie met een broer of zus meet door in te gaan op de positieve en negatieve aspecten, hanteert een vijfpuntsschaal (1 = nauwelijks, tot 5 = extreem veel). De test omvat zeven subschalen met elk drie items die onderverdeeld zijn in twee grote factoren: Warmte/Nabijheid en Conflict. De factor Warmte/Nabijheid meet de positieve kwaliteit van de sibling relatie en omvat de subschalen Affectie (bv. 'Hoeveel geven jij en deze broer/zus om elkaar?'), Vriendschap (bv. 'Hoeveel vrije tijd brengen jij en je broer/zus door?'), Intimiteit (bv. 'In welke mate vertellen jij en deze broer/zus elkaar alles?'), Bewondering voor sibling (bv. 'Hoe positief denk jij over deze broer/zus?') en Bewondering door sibling (bv. 'Hoe positief denkt deze broer/zus over jou?'). De factor Conflict meet de negatieve kwaliteit van de sibling relatie en bestaat uit de subschalen Antagonisme (bv. 'Hoe vaak zijn jij en deze

broer/zus gemeen tegen elkaar?') en Ruzie (bv. 'Hoe vaak maken jij en deze broer/zus ruzie met elkaar?'). In het huidige onderzoek zijn de twee factoren Warmte/Nabijheid en Conflict gebruikt. De Cronbach's alfa van zowel de factor Warmte/Nabijheid als de factor Conflict was .92, wat als zeer goed beschouwd mag worden.

Probleemgedrag: Internaliserend en externaliserend probleemgedrag werd gemeten door de Youth Self-Report (YSR; Achenbach, 1991; Verhulst, Ende, & Koot, 1996). De YSR beoogt de mate van probleemgedrag van adolescenten te meten door in te gaan op hoe de adolescent nu is of ooit binnen de afgelopen zes maanden is geweest. De items kunnen door de adolescent worden beoordeeld op een driepuntsschaal (0 = helemaal niet van toepassing, 1 = een beetje of soms van toepassing, 2 = duidelijk of vaak van toepassing). Deze items zijn onderverdeeld in vijf subschalen. De subschalen Teruggetrokken gedrag, Lichamelijke klachten en Angstig/Depressief zijn indicatoren voor internaliserend probleemgedrag en meten in hoeverre adolescenten zichzelf terugtrekken en lichamelijke klachten, angst en depressie ervaren. Teruggetrokken gedrag bestaat uit zeven items (bv. 'Ik ben verlegen.'). Lichamelijke klachten wordt met negen items vertegenwoordigd (bv. 'Ik heb last van duizeligheid.'). Angstig/Depressief omvat 14 items (bv. 'Ik huil veel.'). De 11 items tellende subschaal Delinquent gedrag (bv. 'Ik spijbel.'). en de 19 items tellende subschaal Agressief gedrag (bv. 'Ik praat te veel.'). zijn indicatoren voor externaliserend probleemgedrag en meten in hoeverre adolescenten delinquent en agressief gedrag vertonen. In het huidige onderzoek zijn de twee factoren Internaliserend probleemgedrag en Externaliserend probleemgedrag gemeten. De Cronbach's alfa van de factor Internaliserend probleemgedrag was .89 en van de factor Externaliserend probleemgedrag .81, waaruit een goede betrouwbaarheid blijkt.

Resultaten

Correlaties

In het huidige onderzoek werd allereerst Pearson's r gebruikt om na te gaan of de onafhankelijke variabelen 'kwaliteit ouder-kind relatie' en 'kwaliteit sibling relatie' correleren met de afhankelijke variabele 'probleemgedrag'. De invloed van de kwaliteit van de ouder-kind relatie enerzijds en de invloed van de kwaliteit van de sibling relatie anderzijds op het probleemgedrag van jonge adolescenten, werd apart bekeken voor internaliserend en externaliserend probleemgedrag afzonderlijk. Tevens werd voor de invloed van de kwaliteit van de ouder-kind relatie op probleemgedrag de data over moeders en vaders apart bekeken.

De subschalen Steun moeder, Steun vader, Negatieve interactie moeder, Negatieve interactie vader en de factoren Warmte/Nabijheid en Conflict correleren allen significant met het internaliserend en het externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten. Dit wordt samen met de gemiddelden en standaarddeviaties in Tabel 1 geïllustreerd.

Tabel 1. *Correlaties, Gemiddelden en Standaarddeviaties met betrekking tot de Kwaliteit van de Ouder-Kind Relatie, de Sibling Relatie en Probleemgedrag*

	Internaliserend probleemgedrag	Externaliserend probleemgedrag	<i>M (SD)</i>
Kwaliteit ouder-kind relatie			
Steun moeder	-.09*	-.14**	23.30 (4.08)
Steun vader	-.24**	-.18**	21.88 (4.16)
Negatieve interactie moeder	.32**	.40**	9.94 (3.93)
Negatieve interactie vader	.35**	.40**	9.42 (3.87)
Kwaliteit sibling relatie			
Warmte/Nabijheid	-.12**	-.21**	49.45 (9.96)
Conflict	.15**	.36**	16.45 (5.53)
<i>M (SD)</i>	39.33 (7.81)	38.05 (5.41)	

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Zoals verwacht correleren steun van moeder en vader negatief met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat hoe meer steun van moeder en vader, hoe minder probleemgedrag zich bij jonge adolescenten voordoet. Negatieve interactie met zowel moeder als vader blijkt positief te correleren met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Dit wil zeggen dat een hogere mate van negatieve interactie met vader en moeder leidt tot een hogere mate van internaliserend en externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten.

Warmte/Nabijheid, als kenmerk van de sibling relatie, correleert negatief met probleemgedrag. Dit houdt in dat hoe meer warmte en nabijheid er is in de sibling relatie, hoe minder internaliserend en externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten. Conflict heeft ook een positieve correlatie met internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Dit wil zeggen dat een hogere mate van conflict in de sibling relatie leidt tot meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten.

Kwaliteit ouder-kind relatie in relatie tot probleemgedrag

Internaliserend probleemgedrag

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag 'Heeft de kwaliteit van de relatie met ouders invloed op internaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?' is er gebruik gemaakt van een multipale lineaire regressieanalyse. Het regressiemodel voor internaliserend

probleemgedrag (zie Tabel 2) laat zien dat alle subschalen een significante relatie hebben met internaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten. Opvallend daarbij is dat de subschaal Steun moeder een positieve relatie heeft met internaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat een hogere mate van moederlijke steun een hoge mate van internaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent voorspelt. Steun vader heeft daarentegen een negatieve relatie met internaliserend probleemgedrag. Zo doet vaderlijke steun internaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent afnemen. De subschalen Negatieve interactie moeder en Negatieve interactie vader zijn beide volgens verwachting positief gerelateerd aan internaliserend probleemgedrag. Een hogere mate van negatieve interactie met zowel vader als moeder resulteert in meer internaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent. Het regressiemodel verklaart 19.8% van de variantie in internaliserend probleemgedrag.

Tabel 2. *Multipele Lineaire Regressie van de Kwaliteit van de Ouder-Kind Relatie in Relatie tot Internaliserend en Externaliserend Probleemgedrag*

	Internaliserend probleemgedrag	Externaliserend probleemgedrag
	β	β
Steun moeder	.20**	.04
Steun vader	-.23**	-.05
Negatieve interactie moeder	.31**	.29**
Negatieve interactie vader	.16**	.27**

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Externaliserend probleemgedrag

Ook voor het beantwoorden van de vraag ‘*Heeft de kwaliteit van de relatie met ouders invloed op externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?*’ is gebruik gemaakt van de multipele lineaire regressieanalyse (zie Tabel 2). Hieruit is, in tegenstelling tot de correlaties, gebleken dat steun van zowel moeder als vader geen significant verband laat zien met externaliserend probleemgedrag. Negatieve interactie met vader en moeder heeft daarentegen wel een significante relatie. Uit deze resultaten blijkt dat hoe meer negatieve interactie er is met vader en moeder, hoe groter de kans is op het vertonen van externaliserend probleemgedrag. De kwaliteit van de relatie met ouders verklaart 22.3% van de variantie in externaliserend probleemgedrag.

Kwaliteit sibling relatie in relatie tot probleemgedrag

Internaliserend probleemgedrag

De onderzoeksvraag ‘*Heeft de kwaliteit van de relatie met siblings invloed op internaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?*’ is onderzocht met een multipele

lineaire regressieanalyse. Uit de resultaten (zie Tabel 3) blijkt dat de factor Warmte/Nabijheid geen significante relatie vertoont en de factor Conflict wel een significante relatie vertoont met internaliserend probleemgedrag. Dit betekent dat er geen verband bestaat tussen de factor Warmte/Nabijheid in de sibling relatie en internaliserend probleemgedrag. De aanwezigheid van meer conflict is wel gerelateerd aan meer internaliserend probleemgedrag. Het internaliserende probleemgedrag wordt voor 3.4% verklaard door de factoren Warmte/Nabijheid en Conflict.

Tabel 3. *Multipelle Lineaire Regressie van de Kwaliteit van de Sibling Relatie in Relatie tot Internaliserend en Externaliserend Probleemgedrag*

	Internaliserend probleemgedrag	Externaliserend probleemgedrag
	β	β
Warmte/Nabijheid	-.07	-.08
Conflict	.15*	.34**

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Externaliserend probleemgedrag

De onderzoeksvraag ‘Heeft de kwaliteit van de relatie met siblings invloed op externaliserend probleemgedrag van jonge adolescenten?’ is eveneens onderzocht met een multipelle lineaire regressieanalyse. De resultaten van deze analyse (zie ook Tabel 3) laat zien dat net als bij internaliserend probleemgedrag de factor Warmte/Nabijheid geen significante relatie heeft met externaliserend probleemgedrag, maar de factor Conflict wel. Wanneer deze beide factoren in de analyse worden meegenomen, wordt zichtbaar dat warmte/nabijheid in de sibling relatie te verwaarlozen is, maar dat hoe meer de relatie met siblings gekenmerkt wordt door conflict, hoe meer externaliserend probleemgedrag aanwezig is. Het probleemgedrag wordt voor 14.2% verklaard door de factoren Warmte/Nabijheid en Conflict.

Kwaliteit ouder-kind relatie en sibling relatie in relatie tot probleemgedrag

Naast de onderzoeksvragen zijn tevens nog twee multiple lineaire regressieanalyses gebruikt, waarbij de subschalen en factoren die de kwaliteit van de ouder-kind relatie en sibling relatie meten samen zijn genomen. Hieruit blijkt dat de subschalen van de ouder-kind relatie en de factoren van de sibling relatie tezamen 22.8% van de variantie in internaliserend probleemgedrag en 30.8% in externaliserend probleemgedrag verklaren.

Het regressiemodel voor internaliserend probleemgedrag (zie Tabel 4) lijkt te laten zien dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie een groter aandeel heeft in internaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent dan de kwaliteit van de sibling relatie. De

subschalen Steun moeder, Steun vader, Negatieve interactie moeder en Negatieve interactie vader van de ouder-kind relatie hebben namelijk een significante relatie met internaliserend probleemgedrag, maar de factoren Warmte/Nabijheid en Conflict van de sibling relatie niet. Dus kan er op basis van deze analyse niet gesteld worden dat de ouder-kind relatie daadwerkelijk een groter aandeel heeft in het internaliserend probleemgedrag.

Tabel 4. *Multipelle Lineaire Regressie van de Kwaliteit van de Ouder-Kind Relatie en de Sibling Relatie in Relatie tot Internaliserend en Externaliserend Probleemgedrag*

	Internaliserend probleemgedrag	Externaliserend probleemgedrag
	β	β
Kwaliteit ouder-kind relatie		
Steun moeder	.25**	.10
Steun vader	-.23**	-.00
Negatieve interactie moeder	.35**	.29**
Negatieve interactie vader	.14*	.24**
Kwaliteit sibling relatie		
Warmte/Nabijheid	-.07	-.13*
Conflict	.04	.20**

Noot. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Het regressiemodel voor externaliserend probleemgedrag (zie ook Tabel 4) laat zien dat de subschalen Steun moeder en Steun vader van de ouder-kind relatie niet significant gerelateerd zijn aan externaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent. De subschalen Negatieve interactie moeder en Negatieve interactie vader van de ouder-kind relatie hebben daarentegen wel een significant verband, net als de factoren Warmte/Nabijheid en Conflict van de sibling relatie. Uit het regressiemodel blijkt dat negatieve interactie van zowel moeder als vader een groter aandeel heeft in externaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent dan Warmte/Nabijheid en Conflict. Het lijkt erop dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie ook een groter aandeel heeft in externaliserend probleemgedrag dan de kwaliteit van de sibling relatie. Dit kan echter ook niet goed aangetoond worden aangezien de kwaliteit van de ouder-kind relatie ook gemeten wordt met behulp van de subschalen Steun moeder en Steun vader en deze geen significante relatie met externaliserend probleemgedrag laten zien. Ook lijkt het zo dat voornamelijk de negatieve aspecten van zowel de ouder-kind relatie als de sibling relatie een rol spelen bij externaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent.

Discussie

Het doel van dit onderzoek was om antwoord te geven op de vraag of de kwaliteit van de

relatie met ouders en/of siblings invloed heeft op probleemgedrag van jonge adolescenten. Vanuit meerdere onderzoeken (Aydin & Oztutuncy, 2001; Muris et al., 2000; Stice et al., 2004) werd aangetoond dat steun van ouders een beschermende werking heeft op de ontwikkeling van internaliserend probleemgedrag. Uit het huidige onderzoek is inderdaad gebleken dat steun van vader ertoe leidt dat jonge adolescenten minder internaliserend probleemgedrag vertonen. Opvallend is dat wanneer de relatie tussen moeder en adolescent gekenmerkt wordt door steun, er meer internaliserend probleemgedrag wordt voorspeld. Dit opmerkelijke resultaat is eerder gevonden in een onderzoek van Reitz, Deković en Meijer (2006) naar de relatie tussen steun van ouders en internaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Het onderzoek toonde aan dat adolescenten met een hoge mate van internaliserend probleemgedrag hun ouders als overbetrokken kunnen beschouwen en als reactie hierop meer internaliserend probleemgedrag gaan vertonen. De auteurs vinden een mogelijke verklaring in het Expressed Emotion (EE) model. Volgens onderzoek naar dit model leidt een hoge mate van emotionele betrokkenheid van de ouders ertoe dat een kind meer internaliserend probleemgedrag laat zien. Nader onderzoek zou moeten worden verricht naar het specifieke verband tussen steun van moeder en internaliserend probleemgedrag. Het is belangrijk om vast te stellen of dit resultaat op toeval berust en/of welke aspecten van steun dit fenomeen kunnen verklaren.

Er is geen verband aangetoond tussen steun van de ouders en de aanwezigheid van externaliserend probleemgedrag. Wel laten de resultaten zien dat hoe meer de relatie gekenmerkt wordt door negatieve interactie, hoe meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag wordt vertoond door de jonge adolescent. Dit wordt vanuit de literatuur door McCarty en collega's (2005) en Muris en collega's (2003) ondersteund. Binnen de ouder-kind relatie blijkt de factor Negatieve interactie dus de enige verklaring te zijn voor externaliserend probleemgedrag.

Vanuit de literatuur werd de verwachting geformuleerd dat een hoge mate van conflict in de sibling relatie, zou leiden tot meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag (Bullock & Dishion, 2002; Fox et al., 2002; Stocker et al., 2002). Deze verwachting werd bevestigd door de resultaten van het huidige onderzoek. Dit betekent dat er aandacht uit moet gaan naar jonge adolescenten die worden omgeven door conflictueuze sibling relaties. Er is aangetoond dat deze jonge adolescenten een verhoogd risico hebben op probleemgedrag. Warmte in de sibling relatie blijkt, zoals verwacht, geen samenhang te vertonen met de aanwezigheid van probleemgedrag.

Naast de onderzoeksvragen is tevens gekeken naar een regressiemodel met de subschalen

en factoren van de kwaliteit van de ouder-kind relatie en sibling relatie tezamen. Het lijkt erop dat de kwaliteit van de ouder-kind relatie een groter aandeel heeft in internaliserend en externaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent dan de kwaliteit van de sibling relatie. Dit kan echter niet goed aangetoond worden, aangezien een aantal subschalen en factoren geen significante relatie hadden met het internaliserende of externaliserende probleemgedrag. Meer onderzoek is hiervoor nodig. Ook blijkt dat voornamelijk de negatieve aspecten van de relaties binnen het gezin een rol spelen in externaliserend probleemgedrag. Bovendien is gebleken dat de subschalen van de ouder-kind relatie en de factoren van de sibling relatie tezamen 22.8% van de variantie in internaliserend probleemgedrag en 30.8% in externaliserend probleemgedrag verklaren. Het probleemgedrag wordt dus maar voor een bepaald deel verklaard door de relaties binnen het gezin. Een andere factor die van invloed kan zijn op probleemgedrag is de omgang met negatief invloedrijke peers. Ook schijnen individuele kenmerken zoals een laag zelfbeeld en slechte schoolprestaties een rol te spelen in internaliserend probleemgedrag (Deković, 1999). Om de verschillende factoren die van invloed kunnen zijn te identificeren, is verder onderzoek nodig.

Een sterk punt in dit onderzoek is dat er een grote populatie heeft deelgenomen, wat de betrouwbaarheid positief heeft beïnvloed. Daarnaast hebben de gebruikte meetinstrumenten een hoge betrouwbaarheid en validiteit. Het huidige onderzoek kent echter ook een aantal beperkingen. Ten eerste zou er voor een uitspraak over de ontwikkeling van probleemgedrag een onderzoek met meerdere meetmomenten moeten worden verricht. De cross-sectionele aard van het onderzoek beperkt tot het doen van uitspraken over de huidige vertoning van het probleemgedrag. Tevens kan bij deze onderzoeksopzet alleen een samenhang of verband worden aangetoond en kunnen mogelijke invloeden en effecten niet worden vastgesteld. Voor toekomstig onderzoek wordt aanbevolen om longitudinaal onderzoek te verrichten, ten einde uitspraken te kunnen doen over de ontwikkeling van probleemgedrag. Dit zou het inzicht in de daadwerkelijke invloeden op de ontwikkeling van probleemgedrag vergroten.

Ten tweede is de informatie alleen verkregen van de jonge adolescenten. Er kan sprake zijn van subjectiviteit, wat mogelijk een eenzijdig beeld geeft van de kwaliteit van de relaties en het probleemgedrag. Het is echter zo dat internaliserend probleemgedrag het best gesignaleerd kan worden door de jonge adolescent zelf te ondervragen (Buist et al., 2004). Voor dit huidige onderzoek is deze manier van informatie verzamelen voldoende toereikend geweest. Door naast de perceptie van de adolescent de ouders bij het onderzoek te betrekken, kan mogelijk toekomstig onderzoek het inzicht verdiepen in de wederkerige processen omtrent de invloeden tussen de kwaliteit van de gezinsrelaties en het probleemgedrag tijdens de

adolescentie.

Ten derde is het de vraag in hoeverre deze resultaten te generaliseren zijn naar jongeren met een andere etnische achtergrond, aangezien de grote meerderheid van de respondenten van Nederlandse afkomst is. Voor vervolgonderzoek wordt aanbevolen om een groter aantal allochtone respondenten te verwerven.

Een belangrijke bijdrage van het huidige onderzoek aan al bestaand onderzoek op het gebied van de kwaliteit van gezinsrelaties en probleemgedrag is dat inzicht in de risicofactoren mogelijk richting kan geven aan de preventie en behandeling van jonge adolescenten met al dan niet ontwikkeld probleemgedrag (Vogels, Reijneveld, Brugman, Den Hollander-Gijsman, Verhulst, & Verloove-Van Horick, 2003). Het onderzoek van McGue en Iacono (2005) toont aan dat probleemgedrag in de vroege adolescentie een risicofactor is voor het ontwikkelen van psychopathologie op volwassen leeftijd. Maatschappelijk gezien is het aan te raden om zo vroeg mogelijk gericht te anticiperen op deze doelgroep, ten einde de gezondheidszorg te optimaliseren.

De belangrijkste conclusie die uit het huidige onderzoek kan worden getrokken, is dat er een samenhang is tussen de relaties binnen het gezin en internaliserend en externaliserend probleemgedrag van de jonge adolescent. De kwaliteit van de ouder-kind relatie en de sibling relatie verklaren tezamen 22.8% van de variantie in internaliserend probleemgedrag en 30.8% in externaliserend probleemgedrag. De negatieve aspecten van de kwaliteit van de ouder-kind relatie en de sibling relatie lijken ten slotte een sterker effect te hebben op het externaliserende probleemgedrag. Naast de invloedrijke factoren buiten het gezin, onderstreept het huidige onderzoek dat de kwaliteit van de relaties binnen het gezin wel degelijk een rol spelen in het probleemgedrag van de jonge adolescent.

Samenvatting

Het doel van dit cross-sectionele onderzoek was om de invloed van de kwaliteit van de ouder-kind relatie en sibling relatie op probleemgedrag van jonge adolescenten te onderzoeken. In totaal hebben 574 leerlingen, in de leeftijd van tien tot veertien jaar, aan het onderzoek deelgenomen. Middels vragenlijsten rapporteerden zij de kwaliteit van de relatie met hun ouders en sibling(s) en hun probleemgedrag. Ouder-kind relaties, gekenmerkt door een gebrek aan steun en negatieve interactie, lieten een significant verband zien met internaliserend probleemgedrag. Steun van moeder leidde tot meer internaliserend probleemgedrag. Ouderlijke steun vertoonde geen samenhang met externaliserend probleemgedrag, negatieve

interactie daarentegen wel. Sibling relaties, gekenmerkt door conflict, zijn significant gerelateerd aan zowel internaliserend als externaliserend probleemgedrag. Warmte en nabijheid in de sibling relatie lieten geen verband zien. De belangrijkste conclusie is dat er een samenhang is tussen de relaties binnen het gezin en internaliserend en externaliserend probleemgedrag. De kwaliteit van de ouder-kind relatie en de sibling relatie verklaren tezamen 22.8% van de variantie in internaliserend probleemgedrag en 30.8% in externaliserend probleemgedrag. Vooral de negatieve aspecten van de gezinsrelaties lijken een sterker effect te hebben op het externaliserende probleemgedrag van de jonge adolescent.

Literatuurlijst

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Ackard, D. M., Neumark-Sztainer, D., Story, M., & Perry, C. (2006). Parent-child connectedness and behavioral and emotional health among adolescents. *American Journal of Preventive Medicine, 30*, 59-66.
- Aguilar, B., O'Brien, K., M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology, 29*, 479-489.
- Aydin, B., & Oztutuncu, F. (2001). Examination of adolescents' negative thoughts, depressive mood, and family environment. *Adolescence, 36*, 77-83.
- Bank, L., Burraston, B., & Snyder, J. (2004). Sibling conflict and ineffective parenting as predictors of adolescent boys' antisocial behavior and peer difficulties: Additive and interactional effects. *Journal of Research on Adolescence, 14*, 99-125.
- Boisvert, D., & Wright, J. P. (2008). Nonshared environmental influences on sibling differences in externalizing problem behavior. *Criminal Justice and Behaviour, 35*, 863-878.
- Boutelle, K., Eisenberg, M. E., Gregory, M. L., & Neumark-Sztainer, D. (2009). The reciprocal relationship between parent-child connectedness and adolescent emotional functioning over 5 years. *Journal of Psychosomatic Research, 66*, 309-316.
- Branje, S. J. T., Lieshout, C. F. M. van, Aken, M. A. G. van, Haselager, G. J. T. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*, 1385-1396.

- Brown, A. M., & Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Journal of Anxiety Disorders, 22*, 263-272.
- Brumariu, L. E., & Kerns, K. A. (2010). Parent-child attachment and internalizing symptoms in childhood and adolescence: A review of empirical findings and future directions. *Development and Psychopathology, 22*, 177-203.
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development, 61*, 1387-1398.
- Buist, K. L., Deković, M., Meeus, W., & Aken, M. A. G. van (2004). The reciprocal relationship between adolescent attachment and internalizing and externalizing problem behavior. *Journal of Adolescence, 27*, 251-266.
- Bullock, B. M., & Dishion, T. J. (2002). Sibling collusion and problem behavior in early adolescence: Toward a process model for family. *Journal of Abnormal Child Psychology, 30*, 143-153.
- Cole, A., & Kerns, K. A. (2001). Perceptions of sibling qualities and activities of early adolescents. *Journal of early adolescence, 21*, 204-226.
- Compton, K., Snyder, J., Schrepfeman, L., Bank, L., & Shortt, J. W. (2003). The contribution of parents and siblings to antisocial and depressive behavior in adolescents: A double jeopardy coercion model. *Development and Psychopathology, 15*, 163-182.
- Criss, M. M., Shaw, D. S. (2005). Sibling relationships as contexts for delinquency training in low-income families. *Journal of Family Psychology, 19*, 592-600.
- Deković, M. (1999). Risk and protective factors in the development of problem behaviour during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 28*, 667-685.
- Duncan, L. G., Coatsworth, J. D., & Greenberg, M. T. (2009). A model of mindful parenting: Implications for parent-child relationships and prevention research. *Clinical Child and Family Psychology Review, 12*, 255-270.
- Fagan, A. A., & Najman, J. M. (2003). Association between early childhood aggression and internalizing behaviour for sibling pairs. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 42*, 1093-1100.
- Fite, P. J., Colder, C. R., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2006). The mutual influence of parenting and boys' externalizing behavior problems. *Applied Developmental Psychology, 27*, 151-164.

- Fox, T. L., Barrett, P. M., & Shortt, A. L. (2002). Sibling relationships of anxious children: A preliminary investigation. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 31*, 375-383.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1985). Children's perceptions of the personal relationship in their social networks. *Developmental Psychology, 21*, 1016-1024.
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of network of personal relationships. *Child Development, 63*, 103-115.
- Garcia, M. M., Shaw, D. S., Winslow, E. B., & Yaggi, K. E. (2000). Destructive sibling conflict and the development of conduct problems in young boys. *Developmental Psychology, 36*, 44-53.
- Gass, K., Jenkins, J., & Dunn, J. (2007). Are sibling relationships protective? A longitudinal study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 48*, 167-175.
- Granic, I., & Lamey, A. V. (2002). Combining dynamic systems and multivariate analyses to compare the mother-child interactions of externalizing subtypes. *Journal of Abnormal Child Psychology, 30*, 265-283.
- Hammen, C., Brennan, P. A., & Shih, J. A. (2004). Family discord and stress predictors of depression and other disorders in adolescent children of depressed and nondepressed women. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 43*, 994-1001.
- Karos, L. K., Howe, N., & Aquan-Assee, J. (2007). Reciprocal and complementary sibling interactions, relationship quality and socio-emotional problem solving. *Infant and Child Development, 16*, 577-596.
- Kim, J. E., Hetherington, E. M., & Reiss, D. (1999). Associations among family relationships, antisocial peers, and adolescents' externalizing behaviours: Gender and family type differences. *Child Development, 70*, 1209-1230.
- Kim, J. Y., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Osgood, D. W. (2007). Longitudinal linkages between sibling relationships and adjustment from middle childhood through adolescence. *Developmental Psychology, 43*, 960-973.
- Knoester, C. (2003). Implications of childhood externalizing problems for young adults. *Journal of Marriage and Family, 65*, 1073-1080.
- Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence, 29*, 45-59.
- Lifford, K. J., Harold, G. T., & Thapar, A. (2008). Parent-child relationships and ADHD symptoms: A longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 36*, 285-296.

- Manders, W. A., Scholte, R. H. J., Janssens, J. M. A. M., & Bruyn, E. E. J. de (2006). Adolescent personality, problem behaviour and the quality of the parent-adolescent relationship. *European Journal of Personality, 20*, 237-254.
- Marchand, J. F., Schedler, S., & Wagstaff, D. A. (2004). The role of parents' attachment orientations, depressive symptoms, and conflict behaviors in children's externalizing and internalizing behavior problems. *Early Childhood Research Quarterly, 19*, 449-462.
- McCarty, C. A., Zimmerman, F. J., Digiuseppe, D. L., & Christakis, D. A. (2005). Parental emotional support and subsequent internalizing and externalizing problems among children. *Developmental and Behavioral Pediatrics, 26*, 267-275.
- McGue, M., & Iacono, W. G. (2005). The association of early adolescent problem behavior with adult psychopathology. *American Journal of Psychiatry, 162*, 1118-1124.
- McLeod, B. D., Weisz, J. R., & Wood, J. J. (2007). Examining the association between parenting and childhood depression: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 27*, 986-1003.
- McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 27*, 155-172.
- Milevsky, A. (2004). Compensatory patterns of sibling support in emerging adulthood: Variations in loneliness, self-esteem, depression and life satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 22*, 743-755.
- Milevsky, A., & Levitt, M. J. (2005). Sibling support in early adolescence: Buffering and compensation across relationships. *European Journal of Developmental Psychology, 2*, 299-320.
- Modry-Mandell, K. L., Gamble, W. G., & Taylor, A. R. (2006). Family emotional climate and sibling relationship quality: Influences on behavioral problems and adaptation in preschool-aged children. *Journal of Child and Family Studies, 16*, 61-73.
- Moore, P. S., Whaley, S. E., & Sigman, M. (2004). Interactions between mothers and children: Impacts of maternal and child anxiety. *Journal of Abnormal Psychology, 113*, 471-476.
- Muris, P., Meesters, C., & Berg, S. van den (2003). Internalizing and externalizing problems as correlates of self-report attachment style and perceived parental rearing in normal adolescents. *Journal of Child and Family Studies, 12*, 171-183.

- Muris, P., Meesters, C., Merckelbach, H., & Hülsenbeck, P. (2000). Worry in children is related to perceived parental rearing and attachment. *Behavior Research and Therapy*, *38*, 487–497.
- Natsuaki, M. N., Ge, X., & Reiss, G. (2009). Aggressive behavior between siblings and the development of externalizing problems: Evidence from a genetically sensitive study. *Developmental Psychology*, *45*, 1009-1018.
- Oliva, A., & Arranz, E. (2005). Sibling relationships during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, *2*, 253-270.
- Olson, S. L., Bates, J. E., Sandy, J. M., & Lanthier, R. (2000). Early developmental precursors of externalizing behaviour in middle childhood and adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *28*, 119-133.
- Recchia, H. E., & Howe, N. (2009). Associations between social understanding, sibling relationships quality, and siblings' conflict strategies and outcomes. *Child Development*, *80*, 1564-1578.
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, *29*, 419-436.
- Richmond, M. K., & Stocker, C. M. (2006). Associations between family cohesion and adolescent siblings' externalizing behaviour. *Journal of Family Psychology*, *20*, 663-669.
- Richmond, M. K., Stocker, C. M., & Rienks, S. L. (2005). Longitudinal associations between sibling relationship quality, parental differential treatment, and children's adjustment. *Journal of Family Psychology*, *19*, 550-559.
- Scholte, R. H. J., Engels, R. C. M. E., Kemp, R. A. T. de, Harakey, Z., & Overbeek, G. (2007). Differential parental treatment, sibling relationships and delinquency in adolescence. *Journal of Youth Adolescence*, *36*, 661-671.
- Slomkowski, C., Rende, R., Conger, K. J., Simons, R. L., & Conger, R. D. (2001). Sisters, brothers, and delinquency: Evaluating social influence during early and middle adolescence. *Child Development*, *72*, 271-283.
- Spoth, R., Neppl, T., Goldberg-Lillehoj, C., Jung, T., & Ramisetty-Mikler, S. (2006). Gender-related quality of parent-child interactions and early adolescent problem behaviors: Exploratory study with mid-western samples. *Journal of Family Issues*, *27*, 826-849.
- Spoth, R., Redmond, C., Shin, C., & Huck, S. (1999). A protective process model of parent-child affective quality and child mastery effects on oppositional behaviours: a test and replication. *Journal of School Psychology*, *37*, 49-71.

- Stice, E., Ragan, J., & Randall, P. (2004). Prospective relations between social support and depression: Differential direction of effects for parent and peer support? *Journal of Abnormal Psychology, 113*, 155-159.
- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology, 16*, 50-57.
- Stormshak, E. A., Bellanti, C. J., & Bierman, K. L. (1996). The quality of sibling relationships and the development of social competence and behavioral control in aggressive children. *Developmental Psychology, 32*, 79-89.
- Treutler, C. M., & Epkins, C. C. (2003). Are discrepancies among child, mother and father reports on children's behaviour related to parents psychological symptoms and aspects of parent-child relationships? *Journal of Abnormal Child Psychology, 31*, 13-27.
- Verhulst, F. C. & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 33*(6), 1011-1023.
- Vogels, T., Reijneveld, S. A., Brugman, E., Hollander-Gijsman, M. den, Verhulst, F. C., & Verloove-Vanhorick, S.P. (2003). Detecting psychosocial problems among 5-6-year-old children in Preventive Child Health Care: The validity of a short questionnaire used in an assessment procedure for detecting psychosocial problems among children. *European Journal of Public Health, 13*, 353-360.
- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2007). Explaining sibling similarities: Perceptions of siblings influences. *Journal of Youth Adolescence, 36*, 963-972.
- Wichers, M. C., Os, J. van, Danckaerts, M., Gestel, S. van, Derom, C., & Vlietinck, R. (2001). Associations between nonshared environment and child problem behaviour. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 36*, 319-323.
- Wood, J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: theory, empirical findings, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 134-151.
- Yeh, H. C., & Lempers, J. D. (2002). Perceived sibling relationships and adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence, 33*, 133-147.
- Yuan, A. S. V. (2009). Sibling relationships and adolescents' mental health and the interrelationship of structure and quality. *Journal of Family Issues, 30*, 1221-1244.